

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategija 2012–2016 m.“

(COM(2012) 286 final)

(2013/C 44/20)

Pranešėja **Béatrice OUI**N

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2012 m. birželio 19 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategija 2012–2016 m.“

COM(2012) 286 final.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2012 m. lapkričio 23 d. priėmė savo nuomonę.

485-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. gruodžio 12–13 d. (gruodžio 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 104 nariams balsavus už, nė vienam – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas palankiai vertina prekybos žmonėmis panaikinimo strategiją ir norėtų prie jos prisidėti. Tačiau jis pabrėžia, kad turint omenyje dabartinį šio reiškinio mastą, santykinį taikstimąsi su juo ir kovai su juo skiriamus menkus išteklius, kalbėti apie prekybos žmonėmis panaikinimą yra nelabai realu.

1.2 Komitetas pabrėžia, kad šios strategijos neįmanoma įgyvendinti be pilietinės visuomenės, turinčios tiesioginį ryšį su aukomis, aktyvios pagalbos. Paramos aukoms asociacijoms reikalingi finansiniai ištekliai, kad jos galėtų tinkamai vykdyti savo užduotis.

1.3 Kad visiems būtų aišku, su kuo reikia kovoti, Komitetas siūlo prekybą žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais atskirti nuo kitų prekybos žmonėmis rūšių (darbui, fiktyvioms vedyboms, elgetavimui, prekybai organais). Jis siūlo sukurti moterų ir vaikų seksualinio išnaudojimo netoleruojančių miestų ženklą.

1.4 Komitetas taip pat pageidauja, kad vaikų klausimai būtų sprendžiami atskirai (atsižvelgiant į Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvenciją).

1.5 Europos valstybės turėtų kuo greičiau ratifikuoti TDO konvenciją dėl namų ruošos darbininkų orumo nežeminančio darbo ir visas šia tema priimtas tarptautines konvencijas.

1.6 Komitetas reikalauja užtikrinti tokią aukų apsaugą, kuri joms leistų sugrįžti į visuomenę, kuri laikosi įstatymų ir už kurios ribų jos buvo atsidūrusios (apsauga pateikus skundą, galimybė gauti būstą, sveikatos priežiūros paslaugas ir kt.).

Kad aukų integracija būtų ilgalaikė, reikėtų suteikti joms galimybę rasti darbą įtraukioje darbo rinkoje, kuriai remti skiriami viešieji finansai.

1.7 Kova su prekyba žmonėmis turi būti vykdoma pagal bendrą politiką, apimančią konkrečią socialinę politiką, ir neturi apsiriboti vien tik pastangomis ją pažaboti. Reikia užtikrinti sąveiką su kitomis strategijomis: romų integracijos, kovos su skurdu, narkomanijos, seksualinės prievartos prieš vaikus ir kt.

2. Įžanga

2.1 Vergija ne tik minima istorijos knygose, bet ir egzistuoja iki šiol, ir netgi labiausiai išsivysčiusiose šalyse. Prekybos žmonėmis išlikimas, galbūt netgi plitimas Europos Sąjungos teritorijoje kelia grėsmę demokratiniams jos pagrindams. Kai teisinėse valstybėse vieni žmonės parduoda kitus seksualinio išnaudojimo, darbo, priverstinio elgetavimo arba, kaip tai yra pastaruoju metu, prekybos organais arba fiktyvių vedybų tikslais, kai besiverčiantieji tokia prekyba gauna didžiules pajamas, susvyruoja pasitikėjimas pagarbos žmogaus teisėms principais, kuriuos Sąjunga stengiasi skleisti visame pasaulyje.

2.2 Prekyba žmonėmis Europos Sąjungoje yra uždrausta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 5 straipsniu. Direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, kurioje nustatomas bendras požiūris, pagrindinis dėmesys skiriamas žmogaus teisėms ir aukoms ir atsižvelgiama į lyties aspektą, kai ją iki 2013 m. balandžio 6 d. į savo teisę perkels valstybės narės, turėtų padėti sėkmingiau spręsti šią problemą. Kitos teisinės priemonės, pavyzdžiui, susijusios su aukų teise, vienodu požiūriu į vyrus ir moteris, vaikų seksualiniu išnaudojimu ar nukreiptos prieš darbdavius, sąmoningai samdančius šalyje neteisėtai esančius trečiųjų šalių piliečius, gali padėti kovoti su prekybą žmonėmis vykdančiais asmenimis.

2.3 Kai taikoma tiek pavienių teisinių priemonių, jos gali sutapti arba dubliuotis ir visos kartu jos nesudaro politikos, todėl būtina nustatyti strategiją, kad būtų apibrėžti prioritetai, panaikinti trūkumai ir tarpusavyje suderinti skirtingi dokumentai. Tai ir yra nagrinėjamos strategijos tikslas.

2.4 Dabartinėmis aplinkybėmis tenka pripažinti, kad yra didelis atotrūkis tarp deklaruojamų principų ir tikrosios padėties. Kalbant apie principus, Europos Sąjunga, valstybės narės ir piliečiai yra tvirtai nusistatę prieš prekybą žmonėmis, kuri vadinama šiuolaikine vergija. Kasdieniame gyvenime bet kuris pilietis, socialinis darbuotojas, gydytojas, policininkas, išrinktasis valdžios atstovas gali susidurti su aukomis – jaunutėmis mergaitėmis, besisiūlančiomis praeiviams Europos miestų gatvėse, elgetaujančiais vaikais, – arba netiesiogiai dalyvauti kitų žmonių išnaudojime pirkdami tokias pigias prekes, kad kyla įtarimas, jog kažkuriuo gamybos proceso etapu turėjo būti naudojamas priverstinis darbas. Iš tiesų visuomenė taikstosi su prekyba žmonėmis, vengia apie ją kalbėti. Dauguma piliečių užmerkia akis, nenori matyti, mano, kad tai ne jų reikalas, o juk visi turėtų imtis veiksmų.

2.5 Aptariamame dokumente Komisija siūlo veiksmų strategiją, kad būtų užtikrintas didesnis veiksmingumas, ir Komitetas, savo nuomonėje dėl pasiūlymo dėl direktyvos ⁽¹⁾ siūlęs laikytis kaip tik tokio požiūrio, tam tvirtai pritaria.

2.6 Ši strategija bus sėkminga tik tuomet, jei pagrindiniu partneriu ją įgyvendinant bus pilietinė visuomenė. Šioje srityje būtent pilietinės visuomenės organizacijos geriausiai išmano minėtą klausimą, todėl gali padėti nustatyti aukas ir imtis prevencinių veiksmų. Policija, teismai, darbo inspekcija ir kt. yra būtini, tačiau, jei valstybės tarnybos būtų pajėgios vienos įveikti prekybą žmonėmis, jos jau nebebūtų. Vienintelis būdas užtikrinti veiksmingumą – pilietinės visuomenės organizacijas įtraukti į strategijos įgyvendinimą. Organizacijoms, kurios stengiasi padėti aukoms, būtina finansinė parama.

2.7 Dokumente siūlomi penki prioritetai: nustatyti, apsaugoti ir remti aukas; stiprinti prevenciją; persekioti prekiautojus žmonėmis; gerinti koordinavimą, bendradarbiavimą ir derinimą; spręsti kylančias naujas problemas, ypač nusikaltėlių tinklų naudojimosi internetu.

3. Komiteto pastabos

3.1 Komitetas keliuose savo nuomonėse jau išdėstė savo poziciją su prekyba žmonėmis susijusiais klausimais, pavyzdžiui, nuomonėse dėl seksualinės prievartos prieš vaikus ⁽²⁾, dėl aukų teisių ⁽³⁾ arba dėl visuotinio požiūrio į migraciją ir judumą ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ OL C 51, 2011 2 17, p. 50–54.

⁽²⁾ OL C 48, 2011 2 15, p. 138–144.

⁽³⁾ OL C 43, 2012 2 15, p. 39–46.

⁽⁴⁾ OL C 191, 2012 6 29, p. 134–141.

Nustatyti aukas

3.2 2010 m. spalio mėn. nuomonėje Komitetas reikalavo užtikrinti aukų apsaugą nuo tada, kai jos pripažįstamos aukomis. Pagrindinė problema ir yra šis pripažinimas ir prievolė įrodyti, tenkanti pažeidžiamiems žmonėms, nemokantiems kalbos, stebimiems jų išnaudotojų, bijantiems, neišmanantiems savo teisių ir nežinantiems į ką kreiptis. Norint įsigilinti į šią problemą, reikėtų padaryti pažangą būtent aukų nustatymo srityje. Profesinės sąjungos ėmėsi bandomųjų veiksmų, kad su priverstinio darbo aukomis galinčius susidurti darbuotojus išmokyti tokias aukas nustatyti, su jomis užmegzti ryšį, joms padėti ir jas apsaugoti. To paties valdžios institucijos ir asociacijos turėtų išmokyti asmenis, galinčius susidurti su prekybos seksualinio išnaudojimo tikslais aukomis, sudarančiomis beveik 80 proc. prekybos žmonėmis aukų. Reikėtų gerokai plačiau informuoti apie esamas priemones, mokymus, gaires, procedūrų vadovus, kad žmonės žinotų kaip ir į ką kreiptis kilus įtarimui, kad vykdoma prekyba žmonėmis.

3.3 Reikia pakeisti dabartinę tendenciją: kai auka kreipiasi į pagalbos asociaciją, dažnai ji nukreipinama į kitą asociaciją, kuri laikoma kompetentingesne. Todėl kai kurioms aukoms savo istoriją tenka papasakoti dešimtis asmenų, kol jos sulaukia konkrečios pagalbos. Turėtų būti priešingai: visi turėtų būti pasirėngę išklausyti aukas ir joms padėti. Tuo tikslu būtina disponuoti informacija, žiniomis ir priemonėmis, leidžiančiomis nuspręsti, ką sakyti ir liepti daryti, ir kad asociacijos ir socialinės tarnybos dirbtų viename tinkle.

3.4 Be to, atsižvelgiant į tai, kokios tai aukos – visų pirma vaikų atveju – būtini specialūs klausimo nagrinėjimo būdai. Vaiko interesus turi būti pagrindinis principas. Kovą su priverstiniu elgetavimu, kuris būdingas romų vaikams, reikia įtraukti į Europos Sąjungos romų integracijos strategiją.

Stiprinti prevenciją

3.5 Komitetas palankiai vertina tai, kad pabrėžiamas lyties aspektas. Iš tiesų beveik 80 proc. prekybos žmonėmis aukų yra moterys ir dauguma jų yra verčiamos verstis prostitucija. Seksualinio išnaudojimo tikslais vykdoma 76 proc. prekybos žmonėmis. Prekybos žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais gajumas rodo, kad vyrai ir moterys nėra lygūs. Faktas, kad dažnai jaunos moterys yra vežamos į turtingiausius Europos Sąjungos miestus verstis prostitucija, verčia susimąstyti, ką apie šias moteris ir apie moteris apskritai mano jų klientai, ir apsunkina kitose srityse vykdomą veiklą, kuria siekiama užtikrinti lyčių lygybę.

3.6 Komitetas siūlo prekybą žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais aiškiai atskirti nuo kitų prekybos žmonėmis rūšių (darbui, elgetavimui, prekybai organais). Taip pat reikėtų išskirti vaikų seksualinį išnaudojimą. Didžioji dalis prekybos žmonėmis (80 proc.) yra susijusi su seksualiniu išnaudojimu. Svarbu tai nurodyti, kad būtų aišku, su kuo kovojama. Prekiautojai žmonėmis gali mums būti tolimu ir miglotu reiškiniu, bet klientai ir aukos yra tie žmonės, kuriuos visi matome Europos miestų gatvėse.

3.7 Prevencija visų pirma turi būti stiprinama mažinant paklausą. Kol bus klientų, bus ir prekyautojų žmonėmis. Paklausą galima sumažinti įvairių visuomenės sluoksnių atstovus nuo pat mažens šviečiant lyčių lygybės tema. Tai neatsiejama ir nuo didesnės lyčių įvairovės profesinės veiklos srityje. Kai darbas neskirstomas į vyrų ir moterų, kai vyrai ir moterys vykdo tą pačią profesinę veiklą, kai jiems patikima ta pati atsakomybė, nebelieka vietos svaichiojimams apie moteris, jas sunku laikyti seksualinės paskirties objektu, kurį galima įsigyti. Šviečiant seksualiniais klausimais, ypač svarbu skirti dėmesio jausmų ir žmogiškojo orumo aspektams. Jei tėvai vengia kalbėti apie lytinius santykius, jaunuoliai šios informacijos ieško internete ir tuomet kyla pavojus, kad jiems bus pateiktas neigiamas įvaizdis, kuris gali iškreipti jų būsimą požiūrį į vyrų ir moterų santykius.

3.8 Lyties aspektas yra svarbus, tačiau reikia laikytis skirtingo požiūrio į vaikus ir suaugusiuosius. Būtina priminti, kad lytiniai santykiai su vaikais yra nusikaltimas. Tam reikia skirti dar daugiau lėšų, kadangi, daugėjant vaikų pornografiją platinančių interneto svetainių, kai kurie suaugusieji sugeba užmiršti įstatymus arba juos peržengti. Taip pat reikia vykdyti vaikų lytinį švietimą, jiems paaiškinti, kad su jais turi būti elgiamasi pagarbiai ⁽⁵⁾.

3.9 Prevencija neatsiejama nuo kovos su skurdu, genančiu žmones iš namų, ir su iš tų asmenų besipelnančiais prekyautojais žmonėmis. Svajonės pasimėgauti vakarietiška prabanga viliojami neteisėti migrantai yra pažeidžiami, neturi dokumentų, pinigų, negali bendrauti, bijo, kad jų nepagautų policija, ir yra visiškai priklausomi nuo prekyautojų žmonėmis, kurie juos pavers vergais, nors tie vyrai ir moterys atvyko savo noru, niekas jų prievarta iš namų neišvedė.

3.10 Nerimą kelia priverstinio darbo plitimas. Reikia užkirsti kelią piktnaudžiavimui aiškiau apibrėžiant „au pair“ statusą arba tam tikroms religinėms institucijoms pavaldžių piligrimų statusą, kadangi riba tarp savanoriško darbo ir priverstinio darbo kartais yra neaiški.

Persekioti prekyautojus žmonėmis

3.11 Savo ankstesnėje nuomonėje Komitetas pabrėžė finansinių tyrimų aspektą ir ši padėtis nepasikeitė. Tokio pobūdžio nusikalstama veikla yra viena iš pelningiausių. Manoma, kad iš priverstiniam darbui parduotų asmenų išnaudojimo pasaulio mastu gaunamos pajamos sudaro 31,6 mlrd. JAV dolerių. Iš šios sumos 15,5 mlrd. JAV dolerių, t. y. 49 proc., išsivysčiusios pramonės šalyse ⁽⁶⁾. Europos masto finansiniai tyrimai yra ypač

svarbi kovos su prekyautojais žmonėmis dalis. Komitetas ragina konfiskuoti iš prekybos žmonėmis įgytą turtą ir šias lėšas panaudoti aukų žalos atlyginimui ir kovai su prekyba žmonėmis.

3.12 Aukų apsauga atsižvelgiant į lyties aspektą yra dar viena spręstina problema. Aukoms tenka lemiamas vaidmuo užtikrinant sėkmingą prieš prekyautojus nukreiptų baudžiamųjų procedūrų baigtį, todėl jos turi jaustis saugios. Aukų apsauga turi užtikrinti galimybes gauti būstą ir sveikatos priežiūros paslaugas, taip pat asmeninį saugumą. Kad aukų integracija būtų ilgalaikė, joms reikėtų suteikti galimybę rasti darbą įtraukioje darbo rinkoje, kuriai remti skiriami viešieji finansai. Tai leistų aukoms įgyti darbo patirties ir įgūdžių, kurie yra būtina sąlyga jų reabilitacijai ir sėkmingam įsitraukimui į atvirą darbo rinką. Aukoms, kurios buvo priverstos gyventi visuomenės užribyje, reikia padėti sugrįžti į visuomenę, kurioje laikomasi įstatymų.

3.13 Reikia sudaryti susitarimus su neteisėtų migrantų kilmės šalimis ir joms padėti veiksmingiau kovoti su tarpininkais, kurie nėra persekiojami už prekybą žmonėmis, nors nusikalstamiems tinklams parūpina potencialių aukų.

Gerinti koordinavimą, bendradarbiavimą ir derinimą

3.14 Komitetas palankiai vertina Europos įmonių kovos su prekyba žmonėmis koalicijos projektą. Įmonių dalyvavimas turi lemiamos reikšmės kovojant su priverstiniu darbu trečiojoje šalyje ir Europos Sąjungoje. Šioje koalicijoje turėtų dalyvauti ir mažos įmonės, pagal sutartis dirbančios stambioms įmonių grupėms tokiuose sektoriuose, kuriuose plačiai paplitęs nedeklaruojamas darbas: viešojo maitinimo, statybų, žemės ūkio. Kova su prekyba žmonėmis yra esminis įmonių socialinės atsakomybės aspektas. Ši kova apima ir nedeklaruojamą arba priverstinį darbą trečiojoje šalyje, visose pagal sutartis dirbančiose įmonėse ir visais gamybos grandinės etapais. Kadangi procesai yra globalizuoti, daugiašalės įmonės turėtų atlikti išskirtinį vaidmenį tikrinant, kaip buvo pagaminti visi jų naudojami gaminiai.

3.15 Be to, į prekybos susitarimus turėtų būti konkrečiai įtrauktos nuostatos, draudžiančios naudojant priverstinį darbą pagamintų prekių ir tiekiamų paslaugų judėjimą.

3.16 Visi žino, kad paslaugų sektoriuje, ypač namų ūkio paslaugų, vergija neišnyko. 2011 m. birželio mėn. TDO priėmė kovos su piktnaudžiavimu priemonę – Konvenciją dėl namų ruošos darbininkų orumo nežeminančio darbo (Nr. 189) ⁽⁷⁾. EESRK rekomenduoja 27 valstybėms narėms kuo skubiau

⁽⁵⁾ OL C 24, 2012 1 28, p. 154–158.

⁽⁶⁾ Patrick Belser „Priverstinis darbas ir prekyba žmonėmis: pajamų samata“, darbo dokumentas, Ženeva, Tarptautinis darbo biuras, 2005 m.

⁽⁷⁾ Šios TDO konvencijos dar neratifikavo nė viena ES valstybė (ją ratifikavo dvi šalys: Urugvajus ir Filipinai).

ratifikuoti šią konvenciją ir visas tarptautines priemones prekybos žmonėmis klausimu ⁽⁸⁾.

3.17 Komitetas palankiai vertina pasiūlymą įkurti pilietinės visuomenės forumą, kadangi tai gali sudaryti sąlygas visoms su tuo potencialiai susijusioms asociacijoms, turinčioms būtinų žinių, skleisti informaciją ir rengti mokymus prekybos žmonėmis tema.

3.18 Labai svarbus nacionalinių pranešėjų dalyvavimas ir duomenų rinkimo tobulinimas. Duomenų rinkimas turi būti suderintas, kad visos valstybės laikytųsi tos pačios tvarkos. Kadangi nacionaliniams pranešėjams teks pagrindinė atsakomybė už kovą su prekyba žmonėmis, jie galės koordinuoti įvairių su tuo susijusių tarnybų ir asociacijų, kurios ne visada dirba kartu, veiklą: imigracijos, vaikų ir jaunimo apsaugos, darbo inspekcijos, kovos su smurtu prieš moteris asociacijų ir pan. Svarbus vaidmuo tenka Europolui, kadangi prekiautojai nepaiso sienų.

3.19 Jei būtų koordinuojami ES išorės veiksmai ir apie prekybą žmonėmis būtų konkrečiai kalbama laisvosios prekybos susitarimuose, būtų dar labiau atkreiptas dėmesys į šį pernelyg dažnai slepiamą arba deramo dėmesio nesulaukiantį reiškinį.

3.20 Vietos valdžios institucijos, visų pirma didžiųjų miestų savivaldybės, kurios geriau išmano tikrąją padėtį vietoje, yra pajėgiausios kovoti su prekybos žmonėmis aukų neteisėtu seksualiniu išnaudojimu. Komitetas rekomenduoja, pasitelkus nepriklausomą instituciją, sukurti ženklą, kuris būtų suteikiamas prekybos žmonėmis labiausiai netoleruojantiems ir su prostitucija bei priverstiniu elgetavimu aktyviausiai kovojantiems miestams. Yra sukurti oro ir vandens kokybės ženklai. Argi žmogiškoji aplinka yra mažiau svarbi?

3.21 Būtina įvertinti ES teikiamo finansavimo veiksmingumą, parengti, platinti, išversti gerosios praktikos vadovus, veiksmingas įvairiems subjektams: policijai, teismams, savivaldybėms, asociacijoms skirtas procedūras.

Spręsti kylančias naujas problemas

3.22 Aukų ir klientų verbavimas internete yra naujas pavojus. Reikia jį ištirti ir imtis atsakomųjų veiksmų internetą ir socialinius tinklus panaudojant skleisti informacijai, raginančiai elgtis atsakingai ir gerbti žmogaus orumą. Būtų apmaudu pabrėžti vien tik interneto keliamą realų pavojų, kadangi šią naują priemonę galima panaudoti ir teigiamos informacijos sklaidai bei prevencijai.

2012 m. gruodžio 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Staffan NILSSON

⁽⁸⁾ Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertinamą ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos Konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, sutarčių serija, tom. 2237, p. 319; Konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis (ET SS Nr. 197), Europos Taryba, Varšuva, 2005 5 16; 1979 m. gruodžio 18 d. JT konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims, Niujorkas, sutarčių serija, tom. 1249, p. 13; 1989 m. lapkričio 20 d. JT konvencija dėl vaiko teisių, Jungtinės Tautos, sutarčių serija, tom. 1577, p. 3, 1930 m. TDO konvencija dėl priverstinio darbo (Nr. 29); 1957 m. TDO konvencija dėl priverstinio darbo panaikinimo (Nr. 105); 1999 m. TDO konvencija dėl nepriimtino vaikų darbo (Nr. 182).